

THEOLOGIA PRACTICA

Kocsev Miklós*

Budapest

Hitelesség mint elvárás és mégis állandó kérdés az egyházi szolgát illetően**

Kérdések előljáróban a téma kapcsán
és válaszkeresési kísérletek¹

Az előadás témáját köszönettel fogadtam, mert számomra a hitelesség az Igével, az egyházzal és annak szolgájával szemben támasztott elvárások legfontosabb témája.

A magam részéről abból indulok ki, hogy nagy valószínűség szerint én itt ma nem fogom pontokba szedve elmondani, hogy kit értek, vagy kit értünk a hiteles emberen. Nem fogok pontokba szedett keretet kínálni, hanem inkább megnyitni, kibontásra ajánlani azokat a csatornákat, amelyek elindíthatnak bennünket azon az úton, amelyen mintegy eddigi összegzésként önmagunk számára kezdjük megfogalmazni: ki számomra a hiteles ember?

* Kocsev Miklós (Cece, 1953) református lelkész, lelkigondozó és szupervizor, tanszékvezető egyetemi tanár a Károli Gáspár Református Egyetem (KRE) Hittudományi Karának gyakorlati teológiai tanszékén.

** Elhangzott 2022. szept. 20-án az Erdélyi Református Lelkészértekezleti Szövetség Szóvátán tartott konferenciáján. Előzetesen a szervezők a következő összefoglalót adták: „Ebben az évben konferenciánk témája a hitelesség. Ránk van bízva egy üzenet: *Igaz ez a beszéd, és méltó, hogy mindenképpen elfogadjuk* (1Tim 4,9), mégis úgy tűnik, mintha manapság az egyház, a keresztyénség hitelességi válsággal küszködne. Ez a hitelességi válság a szekularizáció velejárója is [...], de mitől voltak hitelesek az apostolok a görög-római világban, s ma hogyan lehet hiteles egy református lelképásztor? Melyek ennek a hitelességnek a biztos pontjai, hol vannak a veszélyei, melyek a betegségei? Lehet, hogy ma a hitelesség látszatát próbáljuk »eladni«? Lehet, hogy protestáns körökben túl nagy hangsúlyt kap a prédikáció, holott, ahogy valaki fogalmazott, az »emberek elé kellene élni az evangéliumot«? Milyen kapcsolat van a hitelesség és a misszió között? Az első előadás ezekhez a kérdésekhez adhat beszélgetési támpontokat.”

¹ Már itt szeretném megjegyezni, hogy a misszió kérdésével a magam részéről nem foglalkozom ebben az előadásban. Azt is szeretném előzetesen jelezni, hogy amit el szeretnék mondani, azt elsősorban saját meglátásaimra, tapasztalataimra és helyzetértelmezéseimre hagyatkozva összegzem. A problémakör mágnesez tere nagyobb erővel bír, mint gondolnánk. Ezért gyűjtjük össze mindazt, amit a téma mágnesez tere magához vonz a saját világunkban.

A mondanivalóm háttérében a magyarországi valóság és az általam átlátható helyzet áll. Ez ad egyféle behatároltságot, de ettől mindenki függetlenítheti önmagát, s így megtalálhatja a saját értelmezési keretét. Ezt azért mondom, mert az egyház, s ezen belül a magyar református egyház itt más összefüggésben van jelen a mindennapi közgondolkodásban és önértelmezésben. Így elképzelhető, hogy ennek szolgája helyzetéből fakadóan más értékrendet hordoz magában, mint én a magam magyarországi háttérével.

Folytatom azzal, hogy mi magunk is tudjuk, a *hitelesség*, vagy ahogyan azt Dietrich Stollberg mondja, a „példaképszerű lét”² *nem egyedüli keresztyén egyházi és kiséajátítható fogalom*.³ Az más kérdés, hogy bennünket ez bizonyos okok miatt esetleg jobban foglalkoztat, mint másokat, mondjuk például a hitelvesztés okán. Akármelyik egyházi szerepre vagy helyzetre vonatkozik is, a hitelesség számomra egy *identitás* (hogyan értelmeznek bennünket mások?) és *(ön)legitimációs* (miért vagyunk?) kérdés, feltéve, ha érdeklődnek felőlünk. Mondhatom vagy kérdezhetem így is: *autentikus-e, kongruens-e a tartalom, a hivatal és a személy*, ha a keresztyén üzenetről van szó?

A hitelességhez kapcsolódó összefüggések

Összpontosítsunk kicsit jobban a lényegre, a hitelességhez kapcsolódó összefüggésekre. Itt folytatásként azzal viszem tovább a hitelesség gondolatát, hogy a hiteles emberi vagy egyházi lét *relacionális etikai fogalom*. Nem szeretném túlerőltetni a Böszörményi-Nagy Iván-féle kontextuális fogalomrendszert, de tőle ezt a „keretezést” megtanulhattam, és kellő összefüggésbőségben ismerjük is, miszerint *a hitelesség a kapcsolati összefüggések eredménye*: kapcsolatban önmagammal, Istennel, az Igével, emberekkel, eszmékkel, rendszerekkel, például az egyházzal stb. Fogalmazhatok úgy is: egy fragmentált valóság adott részelemeinek, de egyben az egésznek a kérdése is ez.

Ebben a relacionális etikai összefüggésben felmerülhet a kérdés: akkor hogy is van a hitelesség akár önmagammat is illetően? Anselm Grün⁴ nyújtja számomra ezt a szempontot Bonhoeffer *Widerstand und Ergebung* című munkája kapcsán.

² Ld. Klessmann, Michael: *Pastoralpsychologie. Ein Lehrbuch*. Neukirchener Verlag, Neukirchen-Vluyn 2009, 524.

³ Tutu, Desmond: *Gott ist kein Christ. Mein Engagement für Toleranz und Gerechtigkeit*. Übers. Michael Josupeit. Patmos Verlag, Ostfildern 2012,

⁴ Grün, Anselm: *Im Wandel wachsen. Wie wir freier, authentischer, gelassener und hoffnungsvoller werden können*. Herder, Freiburg im Breisgau 2022, 162. Hiteles volt Bonhoeffer az ellenállásban (*Widerstand*) és a helyzet változását figyelembe véve, azt tudomásul véve a börtönben (*Ergebung*). Egyéni mérlegelés kérdése, hogy akkor mikor, miben és hogyan vagyok hiteles.

Van, amikor az ellenállásban, és van, amikor a megadásban vagyok hiteles? Azaz: számolok a megváltozó körülményekkel, és ahhoz igazodok a hitelességem?⁵

Ugyanakkor mielőtt elkezdeném önmagam vizsgálgatni, hogy akkor hogy is áll ez rám vonatkozóan, adott és személyemre vonatkozó összefüggések figyelembevételével, felmerülhet a kérdés abban a tekintetben is, hogy az ÜZENET (Ige), az azt közvetítő SZERVEZET (egyház) és abban a közvetítő SZEMÉLY hitelessége-e a kérdés. Szerintem nem tehetjük meg, hogy a személy hitelességét függetlenítsük az üzenet és a szervezet hitelt érdemlő valóságától.

a) A keresztyén ÜZENET (tanítás) hitelességének kapcsán több teológus, például Jürgen Moltmann vagy éppen Hans Küng is foglalkozott a relevancia, referencia és transzcendencia kérdésével. Azaz: van még mit mondanunk úgy, hogy annak hitele érvényes továbbra is? Vagy valóban elmegyünk reduktív irányba, és lemondunk az indukció lehetőségéről az Ige üzenete kapcsán?

Az üzenet hitelessége kapcsán nekem nincsenek kétségeim. Találok benne elegendő inspirációt ahhoz, hogy a jelenben ezt alkalmazni tudjam. Amennyiben efelől nekem személyesen is kételyeim és kérdéseim vannak, akkor valóban kezd rezegni a hitelesség léce.

Az viszont mindenképpen fontos, hogy ha közvetítőként szállok be a kétséges üzenet hiteles továbbadásába, akkor valóban mekkora hitelem marad nekem, az üzenetközvetítőnek? Nem válok-e hiteltelenné azáltal, hogy maga az üzenet nem talál érintkezési és tapadási felületet a mindennapi valóságban?

b) Részben egymásba csúszhat(na) az üzenet és a SZERVEZET (organizáció) kérdése, amikor a mostani találkozózt előkészítő munkaanyag szólt a korabeli ősegyházi hitelességről. Vajon akkor ők ennyivel jobbak voltak? Feltehetően igen, mert valami olyat hoztak, ami addig nem volt. De azért azt nem gondolom, hogy a szervezet belülről annyira jó emberekből állt, vagy úgy szervezték a közösségek életét, hogy ne merült volna fel bennük is a kérdés: vajon nem váltunk-e a hitel rombolóivá? Az egyháztörténelem arra utal, hogy ez bizony megtörtént: minél nagyobb lett a szervezet, annál inkább lett problémává az üzenet hitelessége a szervezet hitelességével együtt. Gondolom, nem véletlen, hogy alkalomról alkalomra megjelentek az egyházi reformmozgalmak. Így vezetett el a hiteltelen szervezet

⁵ Lange, Frits de: *Eindelijck volwassen. De wijsheid van de tweede levenshelft*. Ten Have, Utrecht 2021, 103 skk. idézi J. Kekes szempontjait, miszerint a hitelesség az összefüggések alapján értelmezhető. Ez pedig „a változó körülmények figyelembevételével (megfelelő ideálok kiválasztása, tehát nem mindig ugyanolyannak maradni)”. Kekes szerint az önirányítás mint a hitelesség egyik lehetséges háttérmotívátora a következő tényezők összhangjának kérdése: a személy életkörülményei, annak vágyai, eszményei és eszményei mellett való elköteleződése.

– természetesen nem önmagában, hanem annak vezetői miatt is – a reformációhoz is.⁶

Milyen hitelességgel bír az az egyház, az a felekezet, amelynek a tagja vagyok? Gyakorta másokkal foglalkozunk, például az elmúlt időszakban a római katolikus egyház botrányaival, ahelyett, hogy magunk is tükörbe mernénk nézni.⁷ Nehéz történelmi pillanatok vagy gyengítettek, vagy erősítettek a szervezet hitelén. Ezen a téren nem tudom, milyen minősítést kaphat a szervezet a kívülálló és a bent lévő részéről.

Ahhoz azonban nem nagyon férhet kétség, hogy az egyháznak mint szervezetnek egészen más hitele lehet például itt a romániai valóságban, a kettős kisebbségben, Nicaraguában vagy El Salvadorban, az afrikai iszlám szorításban, vagy a Távol-Kelet egyes országaiban, mint általában Európa és Észak-Amerika mindennapi viszonylagos nyugalomban. Ezt a hitelességet azzal mérem, hogy *melyik oldalon, kinek az oldalán áll az egyház?* Ha most belegondolok a jelenlegi energiaválságba és annak megemelkedett anyagi teherhordozásába, akkor hogyan gondolkodik a megoldás módjáról az evangélikus egyház vagy a Magyarországi Református Egyház?

Christian Grethlein megállapítását fontosnak tartom, amikor arról beszél, hogy a reformáció elsősorban nem a szervezet és a személy hitelességét hozta vissza, hanem az evangéliumét, az üzenet jobb és hiteles kommunikálását.⁸ Ezt a megállapítást némileg sarkítottnak tartom, de lényegében igazat adok neki.

Számomra attól nem lesz hitelesebb a szervezet, hogy végigvonul tábori fűvószenekar kíséretében Budapesten a Bakáts tértől a Ráday utcán át a Kálvin téri templomig. Ez hangosság, de nem hitelesség. Mondhatnám: aki magát mutogatja, nem biztos, hogy el is kél. Nem igazán gondolom, hogy ez a magamutogatás bármit is hozzátenne az evangélium és annak hirdetője hitelességéhez. Feltehetően más módon is meg tudjuk mutatni magunkat, ami nem a látványshow, hanem a lehajló irtalmas törődés útja.

A kérdés számomra ezek után: *kell-e nekem, illetve tudok-e tenni valamit a magam, a mások, a közösségem hitelességének megőrzése érdekében?* Főleg akkor, amikor a hitelvesztést nem én okoztam. A témára adott válasz számos valós kihívás megválaszolását várja tőlem ahhoz, hogy valóban hiteles tudjak maradni, azt is előfel-

⁶ Grethlein, Christian: *Praktische Theologie*. De Gruyter Studium. De Gruyter, Berlin–Boston 2012, 463 skk.

⁷ Ezt nekünk is nagyon komolyan kell vennünk, amikor volt református egyházi vezetőnk azt mondja a mai helyzetre vonatkozóan, hogy mint (egyházi) szervezet „szereptévesztésben vagyunk”. Bölcskei Gusztáv: Szereptévesztésben vagyunk. In: *Szemlélek*, 2022. 09. 17. <https://szemlelek.net/bolcskei-gusztav-szereptevesztésben-vagyunk/> (2022. okt. 6.).

⁸ Grethlein, Christian: *i. m.* 477.

tételezve, hogy ez nem minden területre és nem minden esetben fog sikerülni, mert lehet, hogy hitelességem bizonyos összefüggésekben kurdarcra van ítélve.

c) Találunk valami olyan *bibliai, igei alapvetést a SZEMÉLY hitelességére vonatkoztatva*, ami állandó tényezőként előttünk lebeg, s amihez igazodni lehet? Vagy pedig csak úgy beágyazódott a közgondolkodásba, hogy a lelkész hiteles? Mit értsünk az 1Thess 2,1–8-on ebben az összefüggésben? Gondolva itt arra is, hogy a hit alapjára hagyatkozó és hiteles ember még nem biztos, hogy kellő elismerést és tiszteletet fog kapni másoktól. A hitelesség nem másoknak való tetszelgés, hanem egy ügyhöz való tartozás és ragaszkodás megélt valósága (1Thess 2,4: *Hanem mivel Isten ítél minket alkalmasnak arra, hogy ránk bízsa az evangéliumot, úgy hirdetjük azt, mint akik nem embereknek akarunk tetszeni, hanem a szívünket vizsgáló Istennek*).

Ha nincs ehhez egy meghatározott bibliai bázis, akkor mégis mihez közelíthető, mivel vethető össze ez a téma a bibliai üzenet összefüggésében?

Értelmezési pontok

Nézzünk meg villanásszerűen néhány témát mint esetleges bibliai példákat, mint értelmezési pontokat a hitelesség kérdéséhez.

Talán egyetérthetünk abban, hogy a *hűség nem egyenlő a hitelességgel*. Vagyis az Isten iránt tanúsított hűség (lásd Ábrahám és Jákob ősatyát vagy a nagyokat, például Mózeset és Dávidot) nem jelenti azt, hogy ezek az emberek, bár hűségesek voltak, egyben hitelesek is voltak mindenki számára. Az apostolok is hűek maradtak Jézus ügyéhez; de tudtak-e egymás között hitelesek lenni, vagy azoknak tartották-e őket? Nem egyszerű ez a kérdés. Az akkori egyházi helyzetkép első-sorban már csak egy nagyjából letisztított valóságról beszél nekünk. Csak itt-ott enged meg néha bepillantani a belső személyes küzdelmek helyzetébe, például abba, hogy ki lesz a nagyobb, ki a „kebelbeli tanítvány”?

Mondhatjuk a mi szempontunkból, hogy Jézus hitelességét nem kérdőjelezte meg senki. Így persze ez sem igaz önmagában. Ellenfelei rossz szándékkal, tanítványai pedig őszinte kíváncsisággal szeretnék megtudni, hogy kicsoda is ő. Ez számomra azt jelenti, hogy a Mester, a Próféta, az Emberfia hitelessége nem valami azonnal igazolt vagy bizonyítható állapot. Mint tudjuk, a Mester még saját tanítványai számára is csak a feltámadás után lett a leghitelesebbé. És lehet, hogy a mi életünket illetőleg is el kell telnie valamennyi időnek ahhoz, hogy majd azt mondják rólunk: hiteles ember (volt). De ehhez hozzá kell tennem azt is, hogy lehetnek valakik hitelesnek mondható személyek úgy is, hogy teljesen embertelen és istentelen eszmét, életformát követnek – gondolok itt az „izmusok” nagy nevére, mivel hittek abban, hogy valami abszolút jót követve élnek. Pál apostol,

a hajdani Saulus is ezt gondolta magáról: *a zsidó hitbűségben sok kortársamat* [számos fajtámbelit] *felülmúltam népem körében, minthogy fölöttébb buzgó rajongója voltam atyáim hagyományainak* (Gal 1,14). Nagy veszélye van annak, hogy egy adott helyzetértelmezés alapján azt gondoljam, hogy ebben van hiteles véleményem. Utólag viszont belátom, hogy akkori helyzetemben az igaznak bizonyult, de ma már nem az. Ilyen „hiteles” üzenetértelmezés és továbbadási hibába magam is beleestem, és csak évekkel később világosodott meg előttem, hogy az milyen hibás értelmezés volt korábban.

Ha református vagy bármilyen felekezetű lelkészként hallok ezt a szót: „hitelesség”, mi minden jut eszembe általában? És mi jut eszébe azoknak, akik velem kapcsolatban gondolkodnak el a hitelesség kérdését illetően? Milyen hiteles van a lelkészletnek a külvilág előtt? Hogyan ítélik meg az egyházat rajtam keresztül, ha csak engem látnak, mint aki egy adott helyen valamelyik felekezetet képviselem?

A témának van tehát egy tartalmi (*instrukció*) *institucionális*, azaz egyházra mint szervezetre vonatkozó, és egy *individuális* árnyalata, amely számomra mindenképpen tágabbá teszi a tartalmat. A három terület, mint sejthetjük, egyben kiegészítheti is egymást.

Ismétlésként szeretném szinte „aprópénzre váltani” a fő témát: *milyen területek kerülnek a gondolkodásom középpontjába a hitelesség összefüggésében?* Itt magamból indulok ki, hozzátevé, hogy kinek-kinek megvan a saját képzeletbeli szabadsága, ha ilyen dolgokról van szó:

a) A különböző területeken végzett munka, „szolgálat” – melyikben érzem magam a leginkább hitelesnek, illetve hiteltelennek? A hitelesség jelentheti számomra az ige hirdetést, a lelkigondozást, a hitoktatást és a gyülekezetépítést érintő területeket, ha csupán csak a gyakorlati teológiai szempontokat veszem figyelembe. Felvetem magamnak is: komolyan gondolom, vagy csak eljátszom az aktuális szerepet az éppen aktuális feladat szerint?

b) Vannak korunkban sokat emlegetett és fontos teológiai, az utóbbi időben egyre inkább etikai kérdések is, amelyekről hitelesen kell(ene) szólnunk. Nyilván nem gondolja senki, hogy ne lenne ezen a területen gyakorta megalkuvó szótlanság. Bizonyára vannak, akik kíváncsiak a véleményünkre, mert érintettek, de nem divatból, hanem ténylegesen. Ezen a téren például LMBTQ-s kollégákkal és gyülekezeti tagokkal szemben is lehetnek tartozásaink. (Természetesen mondhatjuk, hogy ilyen közöttünk nincs, de nem hiszem, hogy hosszan kellene áltatnunk magunkat, mert ha „nincs is”, attól még „itt van”).

c) Ha hitbeli kérdésekről van szó, amit mondok, hirdetek és tanítok, az valóban egyezik személyes hitvallásommal is? Vagy: egyházi és társadalmi összefüggések terén egyetértek-e azzal, amit a hivatalos egyház mond, vagy elvárná tőlem is, hogy azt képviseljem a társadalmi, etikai, politikai vagy más kérdésekben? (Egyre jobban érzem magamban ennek a problematikáját, és felteszem a kérdést: meddig és mit tudok ebből hitelesen képviselni?) Egyetérteke-e egy magát az adott politikai vagy mainstream gondolkodásnak eladó egyházi irányvonallal? Hogyan látom a magam helyzetét „a politikai megrendeléseket teljesítő egyház vagy egyházpolitikát képviselő állam” kérdésében? Mit mondok, ha mégis megkérdeznék erről, és firtatják az ige emberének prófétai küldetését?

d) Azért mondom, amit mondok, amikor tanítok, lelkigondozást, diakóniát végzek és szervezek, mert ezt kell vagy illő mondani az adott egyházi keretben? Ezért szeretném hangsúlyozni, hogy a hitelesség soha nem a megkötözött gondolat és életvalóság állapota, hanem a szabad életérzés üzenete. A hiteles embernek nem lehet megmondani, előírni, hogy mit mondjon. Ezért a hitelesség – például a politikai térfélen –, amely beszivárgott az egyházi térféltre is, számomra egyre nagyobb kérdés.

Tudom, hogy a hitelesség soha nem lehet az adott pozíció vagy hangerő kérdése. Nem attól leszek hiteles, hogy erőből vagy nagy hangon mondom a magamét. Vagy azért, mert jelentős médiaszereplővé válok, s ezért a hitelem egyenes arányban növekedni fog. A lelkészt a mai világban nem fogják „automatikusan” hiteles személynek elkönyvelni.

Ebben a helyzetben tudom újragondolni – sokszor elmondtam már más összefüggésekben is – Desmond Tutu számomra sokatmondó szavait, amit a dél-afrikai helyzetben az egyház és politika összefüggésében hangoztatott. Mi a mi feladatunk? – teszi fel a kérdést. Szolidaritást tanúsítani, ugyanakkor távolságot tartani, vagy pedig átlépni az egyre kritikusabb távolságtartás magatartásába? A közélet s így a politika terén az egyház lehet egy bizonyos mértékig a szolidáris távolságtartás képviselője, de lehet, hogy jönnek olyan helyzetek, amikor ennek át kell változnia kritikus távolságtartássá.

e) Így az eddigiek alapján – és biztosan van más személyes szempontunk is – feltehetem önmagamnak is a kérdést: megélhetési lelkészként meddig tarthat a hitelességem? Vagy valamiből mégis kell élni, és így megyünk tovább (ld. a hamis sáfár példázatát, Lk 16,1–11)?

f) Saját tapasztalatainkból merítve merjük-e feltenni a kérdést, hogy a családtagjaink kívül mit gondolnak rólunk például az évfolyamtársaink, vagy az én korosztályom esetében a kortársak? Rólam is feltételezik, hogy a múltam nem

olyan, mint amelyet a jelenem kiábrázol, és ezért vetődik fel a kérdés, hogy akkor most hogy is van. („Nem voltál korábban olyan jeles a tanulmányokban, de akkor hogy is vagy te most teológiai tanár?” – hangzott felém pár éve a volt évfolyamtárs kérdése.) Mint ahogy az egyik kollégám is megkérdezte pár évtizede, hogy akkor miként is lettél te abban az időben holland ösztöndíjas? Itt nyilván arra kérdeztek rá, hogy az 1970-es évek végén, a 1980-as évek elején milyen kapcsolat volt az Állami Egyházügyi Hivatallal.

g) Mit gondolnak rólunk a korábbi tapasztalatok alapján a kollégáink, akikkel esetleg már több évtizede ismerjük egymást? Mit gondoltak Pálról, akit Saulként ismertek meg eredetileg? Az ő hitelessége is szinte folyamatosan kikezdett és megkérdőjelezett volt az első jézusi tanítványi kör részéről vagy később a levelei alapján visszaköszönő esetekben. Gondolom, nem ő volt az egyetlen, aki ilyen helyzetbe került.

h) Magánélet (amely összefügg a korábban említettekkel). Milyen hitelem van a családom, gyermekeim, hozzátartozóim előtt? Maradandó számomra az a példa, amelyet Peter Bukowski a temetési igehirdetések kapcsán mondott el. A temetési szertartást végző igehirdető magasztaló szavakkal állított emléket egy elhunyt lelkésznek, amelyre gyászoló leánya ekképpen reflektált: „Bárcsak igaz lett volna. (Bizonyos területeken csodálnak, más szempontból pedig lenulláznak?)

Magánélet terén komolyan venni, hogy szentek vagy álszentek vagyunk? Vajon visszahozható-e a *félre- vagy lecsúszott vagy elvesztett hitelesség*, akár azzal is, hogy egy másik helyen folytatom a munkát? Az elvesztett hitelesség szelleme vajon nem utazik-e tovább velem egy új helyre is?

Számomra kérdés az is: mi történik, ha az élet fordulatai úgy hozzák, hogy valami hiteltelenné tesz egyik napról a másikra? Eszembe jut a dél-afrikai református lelkész, Allan Aubrey Boesak teológiai munkáiban olvasható személyes hitvallása,⁹ aztán bukása a házasságán kívüli kapcsolata és hűtlen pénzkezelései miatt. Ilyen vonatkozásban nyilván nemcsak nemzetközi példák vannak. Minták, akiket követtük, és akiknek bukása, botlása megdöntötte a hitünket.

i) *A nehez idők döntik el, mennyire vagyunk hitelesek*, azaz hogy kik is vagyunk valójában. Gondolok itt háborúra, váratlan élethelyzetekre, betegségekre, nélkülözésre, sorsfordító pillanatokra. Ezekben a helyzetekben pillanatok alatt le tudjuk rombolni azt, amit évek alatt sikerült felépíteni. Fordítva viszont sokkal lassabban mennek a dolgok.

⁹ Boesak, Allan: *Als dit verraad is ben ik schuldig*. Ten Have, Baarn 1986.

j) A hivatali elődöm lerombolta a lelkészi szerep és státusz hitelességét a gyülekezet és a külvilág előtt. Ezt fel kellett építeni. Vagy ha én teszem ezt mások kárára. „Megörökölt” és/vagy „megszerzett” hitelesség? – kérdezem magam is adott helyzetben?

A lelkész példakép is – egészen addig, míg válás, alkoholproblémák vagy egyéb történések ezt le nem rombolják. Amikor kiderül, hogy messze nem az vagyok, mint aminek éveken át gondoltak, és kiábrándulnak belőlem. Csalódott emberek, hitben testvérek bizalmának felépítése nem valósítható meg egyik napról a másikra. A hitelességem megtartása vagy éppen helyreállítása nemcsak az én személyes „erőlködésem” vagy szorgos igyekezetem eredménye, hanem ehhez azok is kellene, akik képesek lesznek megváltoztatni véleményüket velem kapcsolatban, ha egy adott helyzetben hiteltelenné váltam előttük.

A továbbiakban két gyakorlati teológus, a német Michael Klessmann és a holland Gerben Heitink gondolatait szeretném röviden megidézni a téma kapcsán. Lentebb idézett mondataik nagyjából visszaadják a fentieket, és segítenek a téma át- és továbbgondolásában.

*Klessmann gondolatai a lelkészi hitelességről, a példaképlétről*¹⁰

a) A hitelesség érzékeny és egyben általánosságban a legismertebb terület. Amikor tanítunk – és ezen az igehirdetést is értem –, mennyiben vagyunk hitelesek a tanítványok, a hallgatók előtt? Mennyiben sikerül megformálnom hiteles, szubjektív mondanivalómat?

b) Az elvárások jelentősek. Azaz: a bukás, hitelvesztés több oldalról is fenyegethet, de nem tehetjük meg, hogy ne figyeljünk életünk (identitásunk) „fragmentált”¹¹ voltára, amelyet komolyan kell vennünk. Ez tehermentesít, de nem annyira, hogy az adott körülmények között és egyéni állapotvalóságunkban ne kellene foglalkoznunk a hitelesség, a példakép kérdésével. Kétségtelen, hogy egyes területeken elbukunk, és kérdés, hogy ennek milyen hatása van az „egészre”.

Ennek a területnek érzékeny része lehet a lelkigondozói munkában is. Ez a hiteles iránymutatás, a hiteles (kongruens) visszajelzés kérdése. Ezen természetesen azt a hiteles jelenlétet is értem, amikor nemcsak fizikailag vagyok ott egy beszélgetésben, hanem jelen is vagyok.

¹⁰ Klessmann, Michael: *i. m.* 390., 397, 418., 534, 538., 549.

¹¹ Luther, Henning: *Leben als Fragment. Der Mythos von der Ganzheit.* In: *Wege zum Menschen* 43, (1991/5), 262–273.

c) Dietrich Stollbergre hivatkozva Klessmann azt jegyzi meg, hogy a hitelesség nem egyenlő a *tökéletességgel*. Ezt nemcsak a lelkészre, hanem általában a hitét gyakorló emberre érti, és azt jelzi: szabaduljunk meg attól a sátáni gondolattól, hogy majd olyanok leszünk, mint Isten (1Móz 3,5).

*Heitink gondolatai a lelkészlét komponensei kapcsán*¹²

Heitink a *személy–hivatás–tiszttség* összefüggésében gondolkodik, amit a hitelesség terén is tudunk alkalmazni. Ebben a triászban a három tartalmi fókuszpont valamilyen módon összekapcsolódik. A személy a hivatásában és a hivatalában megmarad hitelesnek. Azt hitelesen képviseli. A személy számára a hitelességet nem a hivatása, vagyis hogy lelkész, és nem a vezetői pozíciója fogja megadni. Ahogy gyakran idézni szoktam: a palást (Isten/hit) iránti tiszteletet a személyes életpélda adja meg, nem a betöltött tiszttség és tanult foglalkozás. A személy tisztelete, hitelessége, példaképléte nem külső formai elemek, hanem a megélt valóság alapján mérhető. Ez a triász bővebben így is értelmezhető: a *személy* élete hiteles – a *tiszttség gyakorlásában* szolgálatkész –, *hivatásában* pedig tiszteletet érdemlő tudással rendelkezik, és így képviseli az „Isten-ügyet” saját léte hármas összetevői alapján.

Ez számomra azt is jelenti, hogy a SZEMÉLY hitelessége szinte a legfontosabb ahhoz, hogy az ÜGY és a SZERVEZET hitelessége megmaradjon. Az ügy automatikusan már nem teszi hitelessé az embert, bármilyen kincs is az, a szervezet úgyszintén nem, vagy csak egy ideig, például a reformáció idején. Az ember, a lelkész hitelessége adhat hitelt az üzenet és a szervezet hitelességének, vagy rombolja le ezeket. Ezért a személy(es) hitelesség(e) számomra jelenleg „mindent visz”.

Klessmann és Heitink is utal arra, hogy a lelkészre úgy tekintenek bizonyos szempontból, mint valami vallási „szórakoztatóra”, akinek minden körülmények között hiteles „programot” kell kínálnia.

A lelkész személyét illetően a lelki egészség (önismeret) és kommunikációs készség megfelelő minősége és szintje elengedhetetlen ahhoz, hogy élhető kapcsolatokat tudjon kiépíteni és megtartani. Természetesen nem a már említett tökéletesség a kérdés, hanem az alkalmasság és képesség. *Azaz: hitelességem, példaképlétem magában hordozza azt, hogy személyemben képes és alkalmas vagyok az elvárásoknak megfelelően ellátni feladatomat.* Tudom, ismerem és hitelesen képviselem is azt, ami rám bízott.

Ezért ennek a két fogalomnak, a képességnek és alkalmasságnak kapcsán mindenképpen érdemes elgondolkodni azon, hogy amennyiben személyemben nem vagyok alkalmas, szakmai ismereteimet illetően pedig nem vagyok képes ellátni

¹² Heitink, Gerben: *Biografie van de dominee*. Ten Have, Baarn 2001, 266 skk.

a feladatomat, akkor nyilván nem is tudok hiteles maradni, hiszen ezek hiányában színjátékká válik minden. Amennyiben erre időben vagy akár később, évekkel később ébredek rá, akkor meg tudom-e lépni azt, hogy észelve a hitelesség terhét, inkább más úton megyek tovább?

Egy homiletikai elméletből származó gondolatmenetet kölcsönözve (Long), a hiteles ember lehet hiteles tanúbizonyság-tevő. Akkor fogják elhinni nekem az üzenetet – tanításomon vagy életformám révén –, ha látszik rajtam, hogy valamit megéltem, azt hitelesen tudom képviselni, és ahhoz hű vagyok.

* * *

Mint feltehetően magunk is sejtjük, a hitelesség nem mérhető teljes pontossággal. Sőt, megeshet az is, hogy csak jóval későbbi időkben derül ki, hogy ki és milyen hiteles képviselője volt a rábízott ügynek. A „rehabilitált vagy lerombolt hitelesség” tovább kísér bennünket. Hitelesnek lenni nem az azonnali vállon veregetés és elismertség kérdése. Lehet, hogy csak önmagam előtt vagyok, illetve látszom most hitelesnek, és az idő ad erre végleges választ – lehet, hogy már nélkülöm.

Hitelessé lenni és annak is maradni folyamatos odafigyelés, önfegyelem, önismeret és adott helyzetre vonatkozó helyzetfelismerésből is fakadó bölcs (életirányító) jelenlét kérdése. Képesség arra és készség annak belátására, hogy rá tudjak látni a saját hiteltelenségemre, amely korábban hitelesnek tűnt egy adott pillanatban. Nemcsak hitelesnek kell látszani, hanem annak is kell lenni (Robert Warren).

Mindazt, amit előadtam, a magyarországi református egyház egyik tagjaként mondtam el, valamennyire figyelembe véve a többi felekezetet is, és észelve az ő létállapotukat is. Feltételezem, hogy a téma és az elhangzottak megítélése egészen más is lehet az itteni helyzetben. Természetesen vállalom, hogy az itteni helyzet másként látszik az én szemszögemből, és az erre szabott választ önök tudják megfogalmazni.

Amit elmondtam, az egyes részleteket illetően nem túl biztató a jelen helyzetben, de számomra valós, hogy a SZERVEZET hitelességének kérdése, az ÜZENET bizonytalan csengése (identitásprobléma) komoly kihívás a SZEMÉLY számára. Mert neki kellene Elhívója és Megbízója segítségével rendezni mindazt, amit más vagy mások kérdőjelessé tettek a hitelesség tekintetében. Arra szeretném biztatni önöket, hogy érezzék át, mekkora lehetőség és egyben felelősség is önmagunk és a másik két sarokpont hitelességének megőrzése. Nem könnyű helyállni ebben, főleg akkor, amikor vezető politikusok mintája alapján nemegyszer látom, hogy tisztséget viselő egyházi vezetők vagy inkább alvezérek és karrierista élharcosok megfedkeznek a hitelesség jövőt építő vagy romboló fontosságáról.

A hitelesség nagy érték, könnyen veszendővé válhat, de mint elvárásból nem engedhetünk.

Felhasznált irodalom

- Boesak, Allan: *Als dit verraad is ben ik schuldig*. Ten Have, Baarn 1986.
- Grethlein, Christian: *Praktische Theologie*. De Gruyter Studium. De Gruyter, Berlin–Boston 2012.
- Grün, Anselm: *Im Wandel wachsen. Wie wir freier, authentischer, gelassener und hoffnungsvoller werden können*. Herder, Freiburg im Breisgau 2022.
- Heitink, Gerben: *Biografie van de dominee*. Ten Have, Baarn 2001, 266 skk.
- Klessmann, Michael: *Pastoralpsychologie. Ein Lehrbuch*. Neukirchener Verlag, Neukirchen-Vluyn 2009.
- Lange, Frits de: *Eindelijk volwassen. De wijsheid van de tweede levenshelft*. Ten Have, Utrecht 2021.
- Luther, Henning: *Leben als Fragment. Der Mythos von der Ganzheit*. In: *Wege zum Menschen* 43, (1991/5), 262–273.
- Tutu, Desmond: *Gott ist kein Christ. Mein Engagement für Toleranz und Gerechtigkeit*. Übers. Michael Josupeit. Patmos Verlag, Ostfildern 2012.
- Bölcskei Gusztáv: Szereptévesztésben vagyunk. In: *Szemlélek*, 2022. 09. 17. <https://szemlelek.net/bolcskei-gusztav-szereptevesztesben-vagyunk/> (2022. okt. 6.).

* * *

Authenticity as a way of being has been considered one of the defining concepts of a minister's life. The current lecture aims to pinpoint three major issues related to this subject, namely authenticity in a minister's relation to the Word, to the organization and to himself/herself. This presentation can more appropriately be regarded as a summary of a professional life rather than a full-fledged scientific enquiry. It aims to provide an opportunity to reflect on one's human and professional credibility.

Keywords: Minister, divine word, church, authenticity.